

О. С. Нігреєва,

ст. викладач

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ПРИМАТ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

У сучасному світі майже всіма існуючими державами визнано верховенство (примат) міжнародного права над внутрішньодержавним. Не є виключенням і Україна. Таке ставлення до норм міжнародного права уявляється закономірним, адже тільки цей підхід дозволяє казати про дієвість і обов'язковість його нормативних приписів для основних суб'єктів міжнародної системи — держав. Їхній правовий статус, як відомо, базується на принципі суверенної рівності. Отже, тільки за умови визнання всіма державами пріоритету норм міжнародного права над нормами права національного можна казати про те, що міжнародне право являє собою саме право, тобто систему загальнообов'язкових правил поведінки.

Разом із тим аналіз існуючих норм українського законодавства не дає можливості дійти однозначного висновку щодо безумовного визнання у ньому верховенства міжнародного права порівняно із нормами вітчизняного права. Виходячи з цього, за мету доповіді поставлено виявлення та надання рекомендацій щодо усунення тих нормативних недоліків, які заважають

стверджувати, що Україна як рівноправний та повноцінний член міжнародного співтовариства однозначно керується у своїй діяльності приписами міжнародного права, на обов'язковість яких нею була надана згода.

У Конституції України, як і у конституціях багатьох інших країн, зафіксоване положення, яке дозволяє говорити про визнання Україною верховенства міжнародного права на своїй території. Воно має таку форму: "Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства" (ст. 9) [1, 4]. Майже таке саме формулювання знаходимо й у ч. 1 ст. 19 Закону України "Про міжнародні договори в Україні". Враховуючи те, що ратифікація міжнародного договору здійснюється Верховною Радою у формі закону про приєднання України до такого договору, можна вважати, що у цій спосіб міжнародний договір наділяється силою закону, а отже, як новий закон, отримує вищу юридичну силу поряд із раніше прийнятими законами. Однак зазначене положення ст. 9 Конституції України не дає відповіді на питання про те, як мають співвідноситися із національним законодавством міжнародні договори, які в Україні не підлягають ратифікації Верховною Радою.

Згідно зі ст. 9 Закону України "Про міжнародні договори в Україні" ратифікації підлягають такі міжнародні договори України:

а) політичні (про дружбу, взаємну допомогу і співробітництво, нейтралітет), територіальні і такі, що стосуються державних кордонів, розмежування виключної (морської) економічної зони і континентального шельфу України, мирні;

б) що стосуються прав, свобод та обов'язків людини і громадянина;

в) загальноекономічні (про економічне та науково-технічне співробітництво), з загальних фінансових питань, з питань надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам та міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від іноземних держав і міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених Державним бюджетом України;

г) про участь України у міждержавних союзах та інших міждержавних об'єднаннях (організаціях), системах колективної безпеки;

г) про військову допомогу та направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав чи допуску підрозділів збройних сил іноземних держав на територію України, умови тимчасового перебування в Україні іноземних військових формувань;

д) що стосуються питань передачі історичних та культурних цінностей Українського народу, а також об'єктів права державної власності України;

е) виконання яких зумовлює зміну законів України або прийняття нових законів України;

є) інші міжнародні договори, ратифікація яких передбачена міжнародним договором або законом України [2].

Однак, крім зазначених груп договорів, існують і ті, що не підлягають ратифікації. Згода на їхню обов'язковість для України надається у формі затвердження, що здійснюється Президентом України або ж Кабінетом Міністрів України шляхом видачі указів або ж постанов. Якщо виходити виключно із норми Конституції, можна дійти висновку про те, що вони не матимуть переважну силу поряд із іншими законодавчими актами в Україні, що безсумнівно заперечує одному з основних принципів міжнародного права — принципу сумлінного виконання міжнародних зобов'язань.

Некоректність формулювання норми ст. 9 Конституції дещо компенсується приписом ч. 2 ст. 19 Закону України "Про міжнародні договори в Україні": "Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору" [2]. Однак і це не дає відповіді на питання, що робити, якщо норми чинного міжнародного договору, затвердженого, наприклад, указом Президента України, заперечуватимуть нормам певного закону України. Не слід також забувати про найвищу юридичну силу Конституції України як основного закону держави, з огляду на норми якого пріоритетну силу щодо національного законодавства матимуть норми тільки ратифікованих міжнародних договорів.

Резюмуючи вищевикладене, вважаємо за потрібне погодитися із думкою про те, що вирішення цієї колізії слід шукати "на шляхах конституційного визнання пріоритету між-

народних договорів над внутрішнім законодавством” [3, 46]. У цьому зв’язку пропонуємо викласти ч. 1 ст. 9 Конституції України у такій редакції: “Чинні міжнародні договори, згода на обов’язковість яких була надана в установленому законом порядку, є частиною національного законодавства. Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору”.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. — К.: Атіка, 2006. — 64 с.
2. Про міжнародні договори України: закон України від 29 червня 2004 р. // ВВР. — 2004. — N 50. — ст. 540.
3. Черкес М. Ю. Міжнародне право. — К.: Правова єдність, 2009. — 392 с.